

Dorovský, Ivan

Básník města věčného svátku

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. X, Řada literárněvědné slavistiky. 2000, vol. 49, iss. X3, pp. 128-129

ISBN 80-210-2343-0

ISSN 1212-1509

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103223>

Access Date: 18. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

slovanských hymnách 19. století (také v české hymně Kde domov můj), Aleksandra Wieczorek (Opolí) rozebírala ruské divadelní parodie na přelomu 19. a 20. století, Telesfor Poźniak (Vratislav) se vydal po stopách byzantských prvků v tvorbě bulharského básníka Ivana Vazova, Diana Wieczorek (Vratislav) se zabývala obrazem vzdělanosti a kultury v ukrajinské a ruské literatuře. Z jednání v sekcích můžeme upozornit pouze na vystoupení, jichž jsme mohli být přítomni. Přitažlivé byly např. referáty Patrycja Pajaka (Varšava) *Cialo w procesie alienacji bohaterów prozy Janka Poliće Kamova nebo Andrzeje Wętorskiego (Štětín) Czas i przemijanie w poezji Oleha Oljczyca*, Aleksander Baczewski (Varšava) zvolil téma *Idea walki z dominacją rosyjską na Białorusi na lamach emigracyjnego pisma białoruskiego Ruch. Włochy 1946–1948*, pohledu

českého filozofa na literaturu se věnovala v referátu *Człowiek historyczny Jana Patoczki – przemiany bohatera w najnowszych literaturach słowiańskich Jonanna Czaplínska (Štětín)*. Nesmírně sugestivním se stalo vystoupení Wolodymyra Mozhunova (Doněck, jinak lektora ukrajinštiny na vratislavské univerzitě) o ukrajinských prvcích ve filmu režiséra Jerzyho Hoffmana *Ogniem i mieczem* (podle stejnojmenného románu Henryka Sienkiewicze) a o dopadu jejich ztvárnění na ukrajinsko-polské vztahy. Ludvík Štěpán (Brno) se zabýval ve studii *Tvar mickiewiczovské poemy jako zdůhla pro polský postmodernismus* vlivem dekonstrukce žánrového systému v díle velkého polského romantického básníka na literaturu 20. století.

Ludvík Štěpán

BÁSNÍK MĚSTA VĚČNÉHO SVÁTKU

Málokterý literární tvůrce byl tak úzce spjat se svým rodným městem, s Dubrovnikem, jako předchůdce charvátských modernistů a nejtypičtější tvůrce Moderny Ivo Vojnović. Největší básník tohoto města se přitom nikdy v něm natrvalo neusadil. Byl však natrvalo spjat s dubrovnickým mýtem, který se mu stal nejdůležitějším a nenahraditelným zdrojem tvůrčí inspirace. Dovedl mj. tvůrčím způsobem využít nejtypičtější slova a slovní spojení dubrovnického nářečí, každodenní dubrovnické mluvy tak, že v jeho nejznámějším nejvýznamnějším dramatickém díle, jímž je nesporně Dubrovnická trilogie, tvoří atmosféru „čisté dubrovnické poezie“.

Sedmdesáté výročí Vojnovićova úmrtí (zemřel 1929) bylo příležitostí k mnoha kulturním akcím. Na jubilejních padesátých Dubrovnických letních hrách byla uvedena jako celek (což je skutečný režisérský a herecký oříšek) Dubrovnická trilogie, byly uspořádány výstavy, vyšly četné nové práce o něm a nové výběry z jeho díla. K nim patří výbor *MALA TRILOGIJA* (Dubrovnik 1999, 173 s.), který sestavil, rozsáhlým úvodem, podrobnými vysvětlivkami, obrazovým materiálem a slovníčkem opatřil „dubrovnický básník“ a jedinečný znalec Vojnovićova díla akademik Luko Paljetak.

Výbor *Malá trilogie* obsahuje tři poslední Vojnovićovy texty: *Čudov sv. Vlaho*, *U zadnjem času* a *Kad se blažena Gospa prošetala priko Place*. K nim pak L. Paljetak připojil čtvrtý krátký text, který je obsahově podobný ostatním třem textům. Je to jakýsi „dopis“ Tri sveca. Všechny texty spo-

juje společná ústřední symbolická postava. Sestavoval výboru L. Paljetak objasnil ve svém úvodním výkladu genezi Vojnovićovu a textů za dramatikova pobytu v rodném městě a jeho divadelní poetiku a symboliku. Tu např. v Dubrovnické trilogii nacházíme ve třech pojmech „vavřín, pelyněk a vřes“, které prozrazují eticko-estetické kategorie krásy, dobroty a milosrdenství (je to zvláštní odraz křesťanské víry, naděje a lásky a protiklad závidosti, podlosti a cynismu).

Luko Paljetak poukázal na všechny vnitřní a vnější faktory a podněty, které uvedené texty spojují. Tak se dovídáme, že např. text *Čudo sv. Vlaho* napsal u příležitosti oslav sedmdesátí let života a padesátí let své tvůrčí práce. Byl určen jako libreto pro polského skladatele Ludomira Rogowského, který ho o to požádal a jenž složil mystérium o pěti částech pro sólisty, sbor a orchestr. I. Vojnović vybral legendu o zázraku (čudo) sv. Vlaho, který zachránil Dubrovnik od nájezdů Benátčanů a stal se tak jednou provždy patronem města. Mystérium, které prozrazovalo, že autor jeho textu „cítí hudební formu a zná základní charakteristiky hudebního duchovního dramatu“, bylo v premiéře uvedeno u příležitosti Vojnovićova jubilea počátkem února 1928. Není bez zajímavosti, že na slavnostní akademii Dubrovnickou filharmonii řídil český skladatel Josef Vlach-Vrutický (1896–1977), který několik desetiletí úspěšně pomáhal rozvíjet hudební život v Charvátsku.

L. Paljetak vystopoval zdroje a podněty a analyzoval také vznik jednoaktovky *U zadnjem času*

a „otevřeného dopisu“ Kad se blažena Gospa prošetala priko Place, poukázal na jejich umělecké hodnoty a zařadil je do celku dramatického díla I. Vojnoviće. Takové hodnocení Vojnovičovy závě-

rečné tvůrčí fáze dosud v charvátské teatrologické a literárně historické literatuře chybělo.

Ivan Dorovský

INVENCE A PROBLÉMY: LITERÁRNĚVĚDNÁ TERMINOLOGIE

Potřeba dobrého slovníku literárněvědné terminologie je pocíťována stále silněji, a to z důvodů metodologických, teoretických, ale také didaktických, pedagogických. Právě posledně jmenované zřetеле sleduje právě vydaný slovník, který do značné míry kryje potřebu jazykových ekvivalentů českých literárněvědných termínů, současně však vyvolává další otázky a dává tak nepřímou podněty k dalšímu bádání, k úvahám a snad i k činům. Mladší olomoučtí literární vědci vytvořili česko-anglicko-francouzsko-německo-ruský slovníček pojmů bez anotací (*Malý terminologický slovník literárněvědných ekvivalentů*. Kolektiv autorů. Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, Olomouc 1999. Autoři: anglická část Martina Míchálová-Chvátalová, francouzská část Hana Bednařiková, německá část Eva Chromiaková, ruská část Zdeněk Pechal, výkonná red. Hana Bědnářiková).

Takovéto pojetí je výhodné pro stručnost, učení termínů jako „sloviček“, méně již pro zvládnutí skutečného obsahu pojmů. Slovník je zpracován vcelku pečlivě, korektně a lze jej doporučit všem studentům, kteří mají být uvedeni do terminologie literární vědy – fakticky jej lze využít i při středškolské výuce, zejména maturantů. Předkládaný slovník literárněvědných termínů, resp. jejich různojazyčných ekvivalentů (tak by měl asi znít název svazku, neboť spojení „literárněvědné ekvivalenty“ je opravdu spíše krátkým spojením), prezentuje základní, elementární rovinu slovníku. Současně však vybízí k formování dalších rovin, které by vytvořily slovník složitější, skutečný srovnávací anotovaný slovník literárněvědné terminologie.

Podívejme se nyní na některé problémy, které by měl takový slovník řešit a které se v tomto svazku vyskytly. Jsou některé termíny, které se užívají pouze v některých jazycích a reflektují situaci té které národní literatury. Například pojem bezrozměrný verš není totožný s ruským „svobodnyj stich“, tedy „vers libre“ nebo „volný verš“; jsou to jen pojmy blízké. Podobně pojem jako „biedermeier“ lze sice uvést do jiného jazyka, ale není zde tak běžný, stejně jako pojem Bildungsroman a apprenticeship novel nejsou totožné, i když se někde protínají. *Mají totiž jiné pojmové rozpětí, skrývá se za nimi jiná literární realita.*

Slovník literárněvědných termínů musí také brát v úvahu frekvenci výskytu takového pojmu: proto se třeba v ruštině spíše vyhneme pojmu „blankvers“ a budeme užívat pojmu „belyj stich“, což je kalk z francouzštiny; podobně asi pojem „budovatelský román“ není totožný s pojmem „socialist realist novel“ nebo „roman socialiste“ či „Aufbauroman“. Je třeba být obezřetnější při používání některých spíše pejorativních pojmů nebo pojmů s hodnotově posunutým významem, například místo rus. „dekadentstvo“ bychom měli používat spíše neutrálnější „dekadans“, i když obojí znamená úpadek a zcela odpovídá tomu, že se názvy některých literárních a uměleckých směrů tvořily na základě pejorativního, tedy ozvláštňujícího pojmenování (gotika jako sloh Gótů čili barbarů, baroko jako pokroucená, zkažená perla, natural'naja škola, původně pejorativní pojem vytvořený F. Bulgarinem, jako vulgární, drsná, hrubá apod.).

Některé pojmy vycházejí z jiné nomenklaturní báze a jiných významových souvislostí, například pojem literární druh, literární žánr, literaturnyj vid, literarische Gattung apod. si odpovídají jen částečně, neboť vycházejí z různých hierarchických koncepcí. Například ve školském pojetí Timofejevově je „vid“ jen jedním z pojmů triády rod – vid – žánr, tedy literární rod, žánr a žánrový typ. Angličané užívají i pojmu „literary kind“ místo „literary genre“; např. Alastair Fowler (1982) užívá pojmů literary kind, subgenre a mode. „Roman vospitanija“ rozhodně není „Entwicklungsroman“, spíše „Erziehungsroman“ atd. Pojmový chaos najdeme v případě epiky, eposu a epeje – v každém jazyce je to trochu jinak a tento rozdíl vyrůstá ze zvyklostí národních literatur a konvencí; stejné problémy jsou s pojmy „syžet“ a „fabule“, které jsou zaměňovány a různě vyjadřovány v pojmových dvojicích (story – plot, fabula – sjužet, Geschichte – Fabel atd.; viz o tom třetí kapitola naší monografie *Labyrint kroniky*, Brno 1986). Podobně pojem „genologie“ se rusky většinou říká „žanrologija“ a ve Francii, kde pojem zásluhou Paula van Tieghema vznikl, se užívá jen zřídka. Poněkud ironicky tu dopadá pojem „fyzilogická črta“, který zdomácněl zejména v Rusku jako „fi-